

เป็นอีกอย่าง

พระอาจารย์สงบ มนฺสฺสโนโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะ ธรรมะเป็นสัจธรรมที่เราแสวงหาสิ่งนี้เป็นที่พึ่งอาศัย เป็นที่พึ่งอาศัยนะ แต่เวลาครูบาอาจารย์ของเราท่านประพฤติปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม มันเป็นสัจธรรมในใจดวงนั้น ใจดวงนั้นกับธรรมเป็นอันเดียวกัน เอโก ธมฺโม ธรรมเป็นหนึ่ง ธรรมเป็นเอก สิ่งที่เป็นสัจจะเป็น ธรรมอันนั้นมีคุณค่าในหัวใจอันนั้น

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม ตรัสรู้ธรรมอันนั้น เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรม กราบธรรมอันนั้น

แล้วเราแสวงหาธรรมอันนั้น เราถึงมาประพฤติปฏิบัติกัน เวลาเราประพฤติปฏิบัติกัน เห็นใหม่ เราประพฤติปฏิบัติกันด้วยความมีตบอด ด้วยความตะเกียกตะกาย ด้วยความแสวงหาของเรา เราทำความจริงของเรา ความจริงของเรา เห็นใหม่ เราจะทำ เราจะประพฤติปฏิบัติ เราต้องมีความรู้มีการศึกษา ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาศึกษามาเพื่อการประพฤติปฏิบัติธรรม

แต่เราเกิดมาเป็นมนุษย์ไง เกิดมาเป็นมนุษย์นะ มนุษย์มีพ่อแม่ มนุษย์มีการศึกษา มนุษย์ต้องมีหน้าที่การงานของตน มนุษย์ต้องหาเลี้ยงชีพของตน การหาเลี้ยงชีพของตน คนเกิดมาคนเกิดมามีกายกับใจ

เวลาเทวดาเขามีเป็นกายทิพย์ พรหมเขามีเป็นกายทิพย์ ความมีกายทิพย์กายทิพย์ของเขา เขามีอิมทิพย์ของเขา เขาต้องการสิ่งใดนึกเอาสิ่งใดมันได้สิ่งนั้น แต่เวลาเขาจะหมด

อายุขัยของเขา เขานึกไม่ได้ อาหารมันจะขาดแคลนไป อาหารมันจะสิ้นไป ตัวเองอยู่ไม่ได้ด้วย ทัพย์สมบัติๆ ไร เพราะเขาไม่มีร่างกายไร เวลาทัพย์สมบัติ ทัพย์สมบัติ เห็นใหม่ ร่างกายเป็น ทัพย์ ความเป็นทัพย์อันนั้น นั่นนะ เทวดา อินทร์ พรหมของเขา

เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาในพระพุทธศาสนา เกิดมาเป็นมนุษย์ มนุษย์มีกายกับใจ เวลา กายกับใจเกิดมาแล้วถ้าเป็นฉรรวาส เราต้องมีหน้าที่การงานของเรา เราต้องแสวงหาสิ่งนั้น มาเพื่อเลี้ยงชีพ เลี้ยงชีพเพื่ออะไร เลี้ยงชีพไว้เพื่อความทุกข์ยากใช้ใหม่ เลี้ยงชีพเพื่อให้บีบคั้น หัวใจเราใช้ใหม่ เพราะหัวใจๆ นี้ไร กายกับใจๆ หัวใจนี้มีคุณค่า มีคุณค่าเพราะอะไร

เพราะเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ จิตนี้เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะไร แต่เวียนว่ายตายเกิด ในวัฏฏะ คนที่สร้างบุญกุศลขึ้นมาเขาเกิดเป็นเทวดา อินทร์ พรหมของเขา เขามีทัพย์สมบัติของเขา แต่เวลาเขาหมดอายุขัยของเขา เขาก็เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ เขาก็มีความทุกข์ความ ยากเหมือนกัน

ถ้ามีความทุกข์ความยากเหมือนกัน เห็นใหม่ เวลาสมัยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เทวดา อินทร์ พรหม มาฟังเทศน์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสรู้ธรรม บรรลุธรรม มหาศาลเลย มหาศาลเพราะอะไร เพราะเขาได้สร้างคุณงามความดีของเขา เขามีอำนาจวาสนา ของเขา เขามีบุญกุศลของเขา เขาเป็นสัมมาทิฐิ เขาถึงแสวงหาของเขา

ถ้าเป็นเทวดามิจฉาทิฐิ เป็นพรหมมิจฉาทิฐิ ความมิจฉาทิฐิของเขา เขาทำคุณงาม ความดีของเขาด้วยผลของวัฏฏะ ผลแห่งวัฏฏะด้วยการกระทำอันนั้นเขาได้เกิดเป็นเทวดา อินทร์ พรหมของเขา เขาก็หลงใหลในชีวิตของเขา เขาว่าเขามีอำนาจ มีอำนาจบาตรใหญ่ เขา จะมีกำลังของเขา เวลาเขาหมดอายุขัยไป เขาคอดกเหมือนกัน นี่ผลของวัฏฏะ

แล้วเวลาเราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เราศึกษาธรรมะของเรา เวลา คนเราศึกษาธรรมะแล้ว สิ่งต่างๆ อยากสมความปรารถนาในชีวิต เวลาฟังธรรมะขององค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า เทวดา อินทร์ พรหม เขามีทัพย์สมบัติ เราก็อยากจะมีสมบัติเป็น ทัพย์ เราก็มียอำนาจวาสนา เราคิดของเราไปหมดละ แต่เราไม่รู้นั่นคือผลของวัฏฏะ อันนั้นมัน เวียนว่ายตายเกิดมันไม่มีสิ่งใดคงที่ ไม่มีสิ่งใดจริงยั่งยืน

ความจริงยังยืนขึ้นมาในธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ไง ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาเกิด แก่ เจ็บ ตาย ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย เวลาไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย เทวดา อินทร์ พรหมที่มาฟังเทศน์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้องปรารถนาตรงนี้ไง ปรารถนาตรงพระอินทร์ก็ไม่ตาย เทวดาก็ไม่ตาย พรหมก็ไม่ตาย สิ่งที่ไม่ตายๆ เขาหวังตรงนี้ไง แต่เขาก็เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะของเขา แต่มาฟังเทศน์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นมิจฉาทิฎฐิหรือไม เป็นสัมมาทิฎฐิหรือไม มีสติปัญญามากน้อยแค่ไหน

ถ้ามีสติปัญญามากน้อยแค่ไหน เขาก็มีสติมีปัญญา ปัญญาที่รอบรู้ในกองสังขาร ปัญญาเข้ามาแทงทะลุในหัวใจของตน ปัญญาเข้ามาชำระล้างกิเลสในใจของตน ไม่ใช่ปัญญาที่เราเอาไว้เลี้ยงชีพกันอยู่นี้ ปัญญาที่เลี้ยงชีพใครมีเขาวนมีปัญญาขึ้นมาขนาดไหน ถ้ามันมีความเห็นผิดมันสร้างปัญหาไปทั้งนั้น คนมีการศึกษา คนมีความรู้ ถ้ามันเป็นมิจฉาทิฎฐิมันมีความเห็นผิด มันต้องการอำนาจบาตรใหญ่ มันทำลายเขาไปทั้งนั้น

เวลามีปัญญา ปัญญาของใคร ถ้ามีปัญญาสิ่งที่เรามาทำบุญกุศลกันอยู่นี้ ชาวพุทธ ชาวพุทธ เห็นไหม เราพยายามเสียดสขของเรา เราทำคุณงามความดีของเราเพื่อให้หัวใจของเรา มันมีอำนาจวาสนาบารมี มันไม่หลงไปตามกิเลสต้นหาความทะยานอยาก ไม่ให้กิเลสมันยิ่งใหญ่ในหัวใจ ถ้ากิเลสมันยิ่งใหญ่ในหัวใจนะ มันครอบงำใจไปทั้งนั้น

ธรรมะเป็นอย่างหนึ่ง ธรรมะสัจธรรมที่เราแสวงหากันนี้ เราทำคุณงามความดีกันอยู่นี้ เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอน ในพระพุทธศาสนาสอนให้ทำคุณงามความดี ทำดีสิ่งที่ดียิ่งกว่านี้ยังมีอยู่ ดีในพระพุทธศาสนานี้ยิ่งใหญ่ มาก ดีในพระพุทธศาสนาดีในใจของตน ดีด้วยสติปัญญา ด้วยมรรค ด้วยผลในหัวใจของตน ชำระกิเลสต้นหาความทะยานอยากในใจของตนแล้วมีความสุข

สุขนี้เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมเสวยวิมุตติสุขๆ วิมุตติสุขสุขอย่างไร

ไอ้เราซี้ทุกข์ซี้ยาก ยิ่งมาบวชเป็นพระยิ่งทุกข์ยากมากเข้าไปใหญ่เลย พระมีบริวาร ๘ เวลาออกธุดงค์ออกแสวงหาสัจจะความจริง แล้วแต่อำนาจวาสนาของตน ฝนตกแดดออก ขึ้นมาเราก็ต้องอยู่ในเรือ่นว่าง อยู่ในป่าในเขา ต้องมีความทุกข์ความยาก ความทุกข์ความยาก มันบีบคั้นให้มันเห็นผลของการเกิดใจ

สะใจใหม่เกิดมาทุกข์มายากนี้

การเกิด การแก่ การเจ็บ การตายนี้สะใจใหม่

ถ้ามันไม่ยากเกิด ไม่อยากแก่ ไม่อยากเจ็บ ไม่อยากตาย ก็ต้องทนสิ ถ้ามีสติมีปัญญาสู้ทน กับฤดูกาลกับโลก แต่เรายังไม่เห็นใจของตนเลย สิ่งที่จะเห็นในใจของตนที่เรามาธุดงค์กัน ต่างๆ เรามาแสวงหาใจของตน ถ้าบวชเป็นพระ บวชเป็นพระเราก็ให้กิเลสมันบีบคั้นหัวใจของตน

ถ้าเราเป็นฆราวาส เราเป็นนักประพฤติปฏิบัติ เรามีสติมีปัญญามากหรือไม่ ถ้ามีสติปัญญาขึ้นมา ถ้ามีสติปัญญามันจะเห็นคุณค่า เห็นคุณค่าเพราะเรามีการศึกษาไป ศึกษาธรรมะ ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศึกษาบาลีกัน ทรงจำธรรมวินัยไว้ ศึกษาามาเพื่อ ประพฤติปฏิบัติ เวลาเราจะประพฤติปฏิบัติขึ้นไป เอาสิ่งนั้น เอาสิ่งที่เราศึกษามาให้มาเป็น คุณประโยชน์กับเรา ไม่ได้ศึกษาไว้จับผิดคนอื่น ไม่ได้ศึกษาไว้คอยเฟ่งโทษคนอื่น ศึกษาไว้แล้ว มันสะท้อนหัวใจนะ

นี่ไง เวลาเราทุกข์เรายากขึ้นมา ความทุกข์ความยากขึ้นมาในใจของตน นั่นนะ มันบีบคั้น นั่นคือกิเลส เราว่ากิเลสๆ กิเลสอยู่ที่ไหนล่ะ เวลากิเลสๆ เห็นใหม่ เวลาจับขโมยจะวิ่งหาว่าใครมา ขโมยของบ้านเรา ใครมาปล้นมาชิงสมบัติของเรา เวลากิเลสค้นหาความทะยานอยากมันบีบคั้น ในหัวใจไม่หา แล้วเวลาไปหา หาที่ไหนล่ะ เวลาหามะ มันเป็นเรื่องโลกๆ ใจ

ธรรมะเป็นอย่างหนึ่ง กิเลส เวลาเป็นเรื่องของกิเลส มันเป็นอีกอย่างหนึ่ง กิเลสมันเห็นแก่ตัว กิเลสเห็นแก่ได้ กิเลสเห็นแก่การนับหน้าถือตา กิเลสเห็นแก่การอำนาจบาตรใหญ่ กิเลสจะทำลาย เขาไปทั้งนั้น มันจะไปทำลายคนอื่น มันไม่ย้อนกลับมาดูในใจของมัน

แต่ถ้าเป็นคนที่มีอำนาจวาสนา คนเหมือนคน คนเท่าคน ความคิดของคนมันจะเหมือนกันมันเป็นไปได้ พอเหมือนกันมันเป็นไปไม่ได้นะ มันก็เข้ากับธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จริตนิสัยของคน นี่ไง รู้หน้าไม่รู้ใจ แม้แต่รูปสมบัติ ผลของวิภวัญญา ใครทำบุญกุศลมากน้อยขนาดไหน ถือศีลมากน้อยขนาดไหน ใครได้ถือนศีลมา ใครไม่ทำลายชีวิตสัตว์ให้ตกลงมา อายุเขาจะยืนยาว เวลาเกิดไปแล้วมีโรคภัยไข้เจ็บขึ้นมา เขาได้เคยทำลายใครไว้บ้าง

เวลาครูบาอาจารย์ของท่านบอกไว้ ตั้งแต่เด็ก ๆ ท่านเป็นลูกชานา อยู่บ้านนอกคอกนาได้ตกปลา ได้หาสัตว์เลี้ยงต่างๆ ขึ้นมา กลัวมันจะหนี หักแข้งหักขาของมัน เวลาท่านมาชราภาพขึ้นมา ท่านบอกนี่กรรมเก่าๆ กรรมที่ได้กระทำมา นี่ไง สิ่งที่ทำมา เห็นไหม เราทำของเรา มา สิ่งต่างๆ ขึ้นมา ผลตอบสนองมา เวลาครูบาอาจารย์ของท่านระลึกถึงผลการกระทำของท่าน สิ่งที่ทำมาๆ เราทำมาทั้งนั้น

ถ้าเราทำมาทั้งนั้นขึ้นมา มันก็เป็นจริตเป็นนิสัย มันก็เป็นความรู้สึกนึกคิดของคน ถ้าความรู้สึกนึกคิดของคนที่จะให้มันเหมือนกัน จะให้มีความเห็นเหมือนกัน มันเป็นไปได้ ถ้ามันเป็นไปไม่ได้มันก็เป็นกรรมของสัตว์

ถ้ากรรมของสัตว์ขึ้นมา เวลาที่มีอำนาจวาสนาขึ้นมาเราก็มีสติปัญญา เราเชื่อในธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะเอาอะไรศึกษา ศึกษาด้วยธรรมและวินัย ศึกษาด้วยพระไตรปิฎก ท่านจะแยกแยะแจกแจงไปหมดเลย จริตนิสัยของคน อำนาจวาสนาของคน เพราะมีการกระทำของคน เวลาอริยสัจ อริยสัจมีหนึ่งเดียว มีแต่ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เวลาทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เวลาศึกษาขึ้นมาแล้ว ทุกข์ สมุทัย นิโรธเป็นอย่างไร เวลาทุกข์ ทุกข์ข้างนอก ทุกข์เพราะการอยู่การกิน ทุกข์เพราะไม่มีอำนาจวาสนา ทุกข์เพราะไม่มียศถาบรรดาศักดิ์ ทุกข์เพราะคนเขาไม่นับหน้าถือตา นั่นทุกข์อะไร นั่นทุกข์หรือ

เวลาทุกข์ภายใน ทุกข์ภายใน ทุกข์คือหนึ่งสมาธิแล้วมันปวดเจ็บปวดร้อนอยู่นี่ เวลาทุกข์ขึ้นมา ทุกข์เพราะเรามีศรัทธามีความเชื่อขึ้นมา แล้วเราจะประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา

ถ้ามันเป็นความจริงขึ้นมา เวลาเป็นอริยสัจ อริยสัจเป็นตรงไหน ถ้าเป็นสัจจะเป็นความจริงนะ ธรรมเห็นเป็นอย่างหนึ่ง กิเลสมันเห็นเป็นอีกอย่างหนึ่ง กิเลสมันทำเวลาประพฤติปฏิบัติ

พอทำเป็นพิธี นี่ไง เดี่ยวนี้ปฏิบัติพอเป็นพิธี เวลาเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา ก็เดินจงกรมพอเป็นพิธี พอเป็นพิธีก็वासนาของคนไ

เวลาครูบาอาจารย์ของเรา หลวงปู่สิงห์ทองอย่างนี้ หลวงปู่จวนอย่างนี้ ครูบาอาจารย์ท่านชื่นชมนะ ท่านอยู่ป่าอยู่เขาของท่านนะ เวลาท่านประพฤติปฏิบัติของท่านอยู่คนเดียว อยู่กับชาวไร่ อยู่กับชาวป่าชาวเขา เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาขึ้นมาทางเป็นร่อง ทางเป็นร่องทำอวดใคร ทำขึ้นมาคั่นคว่ำหาใจของตน ทำขึ้นมาเพื่อกิเลสตัดหาความทะยานอยากของตนที่อดที่อยากที่ทุกข์ที่ยากที่ไปกระทำกระทำทำไม ธรรมเห็นเป็นอย่างหนึ่งเพราะอะไร เพราะท่านมีอำนาจวาสนา ท่านเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ได้ฟังครูบาอาจารย์เทศนาว่าการมา มันจะแสวงหาสัจจะหาความจริงขึ้นมา เวลาครูบาอาจารย์อบรมสั่งสอนแล้วออกคั่นคว่ำหาสัจจะหาความจริง

ถ้ามันเป็นธรรม ถ้ามันเป็นธรรมแล้วมันรื่นเริง มันอาจหาญ มันชื่นใจ มันพอใจจะทำไ้ มันพอใจจะทำเพราะมันจะคั่นคว่ำไ้ เพราะอะไร เพราะมันสะเทือนใจ เวลาครูบาอาจารย์ของเรา ท่านไม่ใช่ว่าจนตรอกแล้วมาบวช มาบวชเป็นพระ เวลาของท่าน ท่านก็มีพ่อแม่มีญาติพี่น้องเหมือนกัน ญาติพี่น้องขึ้นมาก็อยากให้มีครอบครัว อยากจะให้มันคงในชีวิต หลวงปู่จวนท่านถามพ่อแม่ของท่านเอง ให้สึกจากพระไปมีครอบครัวไ้ ท่านบอกว่า

“สึก สึกเลย แต่ต้องหาขานานหนึ่งมาให้”

“เอายาอะไร โอ้โฮ! หมอเยอะเยอะไปหมด เอาอะไรก็ได้”

“ยาที่กินแล้วไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย”

ให้หายมาให้ นี่เวลาท่านต่อรอง นี่ไ้ ท่านต่อรองว่าถ้ามียาดีที่กินแล้วมันไม่ตาย กินแล้วมันอยู่เป็นนิรันดร์ ถ้ามียาอย่างนั้นแล้วจะสึกเลย แล้วกินยานั้น พ่อแม่หาให้ไ้ได้ไหม ญาติพี่น้องหาไ้ได้ไหม ใครหาไ้ได้ไหม หาไม่ไ้ไ้ไ้

นี่ไง เวลาสัจธรรม สัจธรรมเห็นอย่างหนึ่งนะ สัจธรรมนะ สัจธรรมจะพยายาม
ประพฤติปฏิบัติให้มีคุณธรรมขึ้นมาในใจ ให้มันมีสัจจะมีความจริง ให้มีมรรคมิผลขึ้นมา
ในหัวใจนี้ ไม่ใช่ปรารถนาความอยากดัง อยากใหญ่ อยากให้คนนับหน้าถือตา

พรหมจรรย์นี้เพื่อพรหมจรรย์ ถ้าพรหมจรรย์เพื่อการยอมรับของเขา พรหมจรรย์
เพื่อให้คนนับหน้าถือตา พรหมจรรย์เพื่อจะสั่งสอนคนอื่น พรหมจรรย์นั้นไร้สาระ มันเป็นไปไม่ได้
มันเป็นไปไม่ได้หรอก

แต่พรหมจรรย์เพื่อพรหมจรรย์ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านพรหมจรรย์เพื่อ
พรหมจรรย์ของท่าน เวลาพรหมจรรย์ของท่าน ท่านประพฤติปฏิบัติของท่านจนถึง
ที่สุดแห่งทุกข์ของท่าน

เขาแสวงหาเอง ธรรมเป็นอย่างหนึ่ง สัจธรรมๆ ที่มันจะเป็นความจริงขึ้นมามันต้องชำระ
ล้าง ต้องฆ่ากิเลสในใจของตน ถ้ามันชำระล้างฆ่ากิเลสในใจของตนแล้ว เห็นใหม่ เพราะคนทำมา
คนที่ทำมาแล้วมีคุณธรรมในหัวใจขึ้นมาอันนั้นแล้ว ถ้ามีคุณธรรมในหัวใจ ถ้าเป็นธรรมนะ มัก
น้อย สันโดษ มักน้อย สันโดษนะ

เวลาเห็นคน เห็นสังคม หลวงตาท่านพูดประจำ นี่ไง เราเหมือนกับพูดกับสัตว์ มันพูดไม่
รู้เรื่อง มันมีความเห็นอย่างหนึ่ง สังคมโลกมีความเห็นอย่างหนึ่ง เป็นวิทยาศาสตร์ เป็น
คณิตศาสตร์ เป็นประวัติศาสตร์ ธรรมะไม่รู้

ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วไปค้นคว้ากันในอินเดีย บ้านนาง
วิสาขาห่างจากเขตวันเท่าไร บ้านของพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ บ้านของอนาถบิณฑิก
เศรษฐี นั่นไง นั่นเขตวัน นั่นนาลันทา

นั่น! นั่นศึกษา ศึกษานี่ไง สิ่งนั้นมันเป็นประวัติศาสตร์

สิ่งนั้นธรรมและวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมและวินัยคือคำสั่งสอนของ
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลา “ให้ปฏิบัติบูชาเรา
เถิด ให้ปฏิบัติบูชาเราเถิด” ถ้าธรรมเห็นอย่างหนึ่งนะ กิเลสเห็นอย่างหนึ่ง กิเลสเห็นเรื่องโลก เห็น

เวลามาบวชเป็นพระ บวชเป็นพระขึ้นมาคือปุจฉาจารย์ อาจารย์ เวลาปุจฉาจารย์ อาจารย์ เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเห็นใหม่ เกิดในธรรม เกิดในธรรม

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดจากนางมามายา พระเจ้าสุทโธทนะ เวลาเกิดมาเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ เวลาออกประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เวลาจากเจ้าชายสิทธัตถะจะเกิดเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบรรลุนิพพาน ตรัสรู้ธรรม มันเป็นสังขารธรรม เป็นสังขารธรรม เห็นใหม่

นี่ก็เหมือนกัน ของเราเวลาเกิดมา เราก็มีย่อมมีแม่ด้วยกันทั้งนั้น เราเกิดมาแล้ว เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา แล้วพระพุทธศาสนา เราเกิดกับโลก เราอยู่กับสังขมโลกมา สังขมโลกเป็นสังขมของโลกนะ ถ้าคนเราเวลาที่มีความทุกข์ความยากก็อยากจะประสบความสำเร็จ อยากมีความสุข ความสุขที่ตะครุบเงา ความสุขของโลกๆ ไม่มีที่สิ้นสุด ก็เลยค้นหาความทะยานอยากมันไม่เคยพอ โลกนี้มี ๕ ใบ มันยังไม่พอกับคนที่อยากครองโลก มันเป็นไปได้ไม่ได้ ก็เลย ถมทะเลไม่เต็ม ถมเท่าไรก็ไม่เต็ม

แต่เวลาจะไปเต็ม เวลาเป็นสังขจะเป็ความจริงขึ้นมา ธรรมเห็นเป็นอีกอย่างหนึ่ง ธรรมเห็นเป็นอีกอย่างหนึ่ง เห็นใหม่ เราเกิดมา เกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นมนุษย์เป็นอริยทรัพย์ เวลาเกิดมาแล้วมันมีอำนาจวาสนา มีสติมีปัญญา มีอำนาจวาสนานะ เราได้เห็น เห็นใหม่ ดุสิต องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นคนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย มันยังระลึกได้เลย “เราต้องเป็นอย่างนี้หรือ เราต้องเป็นอย่างนี้หรือ เราต้องไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย”

ในพระพุทธศาสนา ในศาสนาพุทธเรา เวลาคนตายนี้เอาไปเมรุวัน ๓ รอบ กามภพ รูปภพ อรูปภพ เอาน้ำมะพร้าวล้างหน้า กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา แสดงอภิธรรม แสดงอภิธรรม เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปแสดงโปรดพระมารดาได้เป็นพระโสดาบัน แสดงธรรมขึ้นมาจนสิ้นสุดสิ้นกิเลสไป

สิ่งที่ทำเขาเอาสิ่งที่มีคุณค่ามาอบรมมาสั่งสอน พระพุทธศาสนาก็เป็นพิธีกรรม ก็ไปทำเป็นพิธี ไม่ได้เฉลียวใจ ไม่ได้คิดเลย เพราะไม่มีอำนาจวาสนา กิเลสเห็นเป็นอย่างหนึ่ง เห็นเขา

ต้ม เห็นงานพิธีเขา เห็นคนมีอำนาจวาสนามาทอดผ้า โอ้ย! คนตายนี้ยิ่งใหญ่เพราะคนมาก โลกเห็นเป็นอย่างหนึ่ง

แต่สังฆกรรมๆ เขาเตือนอยู่ เขาเตือนให้เราได้คิด เขาเตือนถึงชีวิต เขาเตือนถึงความทุกข์ ความยากในใจ แล้วเรามีสติปัญญาระลึกได้หรือไม่ ถ้ามีสติปัญญาระลึกได้ หน้าที่การงานของเรา เราก็กินเลี้ยงชีพ ดูพระเราสิ พระเราเข้าบิณฑบาตด้วยปลีแข่งเลี้ยงชีพของตน เลี้ยงชีพไว้เพื่อประพฤติปฏิบัติ ไม่ใช่เลี้ยงชีพไว้มทุกขนะ ถ้าไม่ประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเลี้ยงไว้มทุกข ตัวอยู่ในวัดคิดแต่ข้างนอก คิดถึงสังคมาภายนอก โอ้ย! คนนั้นมีความสุข ความสุขที่ไหน

ดูสิ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะได้เป็นกษัตริย์ยังละทิ้ง กษัตริย์ในสมัยพุทธกาล ละราชสมบัติมาเป็นพระ บวชเป็นพระเพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติ เพื่อจะได้ค้นคว้า เพื่อจะได้ความจริง ธรรมเห็นอย่างหนึ่ง ผู้ที่มีสติมีปัญญาเขาเห็นอย่างหนึ่ง เห็นที่จะออกจากวัฏฏะ เห็นในการประพฤติปฏิบัติ เห็นที่จะหักวัฏฏะ หักทรงขงของกิเลสที่มันขงหัวใจนี้ไว้

เวลาเราประพฤติปฏิบัติถ้ามันปฏิบัติโดยธรรม ถ้าปฏิบัติโดยธรรมคนที่มีสติมีปัญญา จะปฏิบัติโดยธรรม ถ้าปฏิบัติโดยธรรมมันรู้เรื่องอาชญา ทางจงกรมนี้ปรารถนา มีความปรารถนา แต่เวลามันเห็นโดยกิเลสเห็นอีกอย่างหนึ่ง เห็นทางจงกรมแล้วคอตกลอย ทำไมมันต้องมาทุกข์มายากอย่างนี้ ทำไมต้องมาลำบากลำบากอย่างนี้ ทำไมไม่บรรลุธรรมโดยฉับพลัน

บรรลุโดยฉับพลัน ฉับพลันที่ไหน โดยฉับพลันที่เขาเป็นจริง เวลาบรรลุธรรม เวลาครูบา อาจารย์เรา เห็นใหม่ ช้างกระดิกหู งูแลบลิ้น เวลามันเป็นจริง เป็นจริงอย่างนั้นจริงๆ เวลามันเป็นจริงขึ้นมา เวลามันชำระล้างกัน ช้างกระดิกหู งูแลบลิ้นเพราะอะไร เพราะความคิดของคนมันไว ความคิดของคนนี้เรื่องของหัวใจ เรื่องของสังฆกรรม ถ้ามันเป็นจริงเป็นจริงอย่างนั้น

แต่กว่าจะช้างกระดิกหู งูแลบลิ้น มันมาจากไหน ช้างกว่ามันจะผสมพันธุ์ ผสมพันธุ์แล้วมันจะท้อง ท้องเสร็จแล้วกว่ามันจะคลอดลูกมันมา เวลาคลอดลูกมันมาเลี้ยงมาด้วยความทะนุถนอมของแม่มัน แม่มันต้องคอยดูแลรักษาอยู่อีก ๓ ปี ๔ ปี มันถึงจะพ้นจากแม่มันไปได้ แล้วกว่ามันจะโตมา แล้วมันฉลาดหรือมัน...

เวลาเส้นทางอพยพของมัน เส้นทางหาอาหารของมัน นี่ถ่ายทอดวิชาความรู้ของช่างเพื่อสายพันธุ์ของมัน แล้วมันเติบโตขึ้นมา พอเป็นช่างขึ้นมามันอาศัยอาหาร เวลามันร้อนขึ้นมา ไบฮูมันเป็นการระบายความร้อน มันพัดของมัน ช่างกระดิกหู กว่าที่มันจะกระดิกหูมันต้องมีที่มาที่ไป ช่างกระดิกหู ฐูแลปลิ้นนะมันบ๊ีบ เราก็ช่างกระดิกหูเลยนะ

ธรรมะไปอย่างหนึ่ง ธรรมะมันมาจากทาน ศีล ภาวนา ศีล สมาธิ ปัญญา ระดับของทาน ทาน ศีล ภาวนา ระดับของทานเพราะเรามีหัวใจ เรามีผู้ให้ภัยกับคนอื่น เรามีโอกาส ให้โอกาสคนอื่นที่ได้ประพฤติปฏิบัติ เราก็มีโอกาสได้ประพฤติปฏิบัติ ถ้าเราไม่ให้ทานใครด้วยภัยทานด้วยความเห็นด้วยมุมมองที่ดีในความขัดแย้งนั้นมันจะไปปฏิบัติอะไรกัน

ในความขัดแย้งนั้น ในเมื่อสังกรรมเย็นเป็นสุข สมณะชีพราหมณ์จะได้ประพฤติปฏิบัติ ในสังคมที่มีแต่สงคราม ในสังคมที่มีแต่ความขัดแย้ง สมณะจะมานั่งหลับหูหลับตาอยู่เพื่อประพฤติปฏิบัติมันสมควรหรือไม่

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าระดับของทาน เราให้ภัยกับเขา เราให้โอกาสเขา เราเปิดทางให้เขา เวลาเราจะประพฤติปฏิบัติ เราก็มีโอกาสของเรา เราได้ปฏิบัติของเรา ถ้ามันมีปัญหาขึ้นมา เราก็เก็บบริหารของเราเข้าป่าเข้าเขาของเรา เราไปอยู่ของเราองค์เดียว เราจะประพฤติปฏิบัติของเราเพื่อสัจจะเพื่อความจริงในหัวใจของเรา ถ้าธรรมมันเห็นอย่างนี้

ธรรมเห็นอย่างหนึ่งนะ แต่กิเลสมันเห็นเป็นอีกอย่างหนึ่ง แล้วถ้ามีกิเลสเห็นอย่างหนึ่ง เวลากิเลสมันปั่นแต่ง มันศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา พระอรหันต์ว่างหมดเลย โอ้ย! หัวใจนี้ยิ่งใหญ่ ยิ่งใหญ่ด้วยทิวฐิมานะ ยิ่งใหญ่ด้วยความเห็นผิด ยิ่งใหญ่อรวันเวลาล่มสลาย ล่มสลายเพราะอะไร กิเลสเต็มหัวใจ

เวลากิเลสเต็มหัวใจ ศึกษามาแล้วนะ เวลาคนที่ศึกษาคนที่มึสติปัญญาเนะ มีสติปัญญาศึกษาแล้วมันเข้าใจธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหมดละ แล้วมันจัดตั้ง เวลามันจัดตั้งขึ้นมาหัวใจมันเป็นอย่างนั้นหมดละ ทำสิ่งใดมีความรู้ความเห็นเหมือนหมดเลย เหมือนแต่ไม่มี

แต่เวลาครูบาอาจารย์ของเราละ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น เวลาหลวงปู่มั่นนะ เวลาท่าน
 วิหารธรรมของท่าน ท่านนั่งสมาธิภาวนาของท่าน เวลาธรรมมันเกิดเป็นภาษาบาลี ดูลิ ท่าน
 เอาไว้ฝากหลวงตาพระมหาบัว ธรรมเกิดแล้ว แต่ยังไม่พูด รอมหามาก่อน เวลาหลวงตาท่านมา
 เห็นใหม่ เวลาท่านไปวิเวก ท่านกลับมา เวลาท่านกลับมาละ

“อ้าว! ใครเป็นมหาตอบโวย ใครเป็นมหา”

เวลาธรรมะท่านฝากกัน เวลาธรรมเห็นอย่างหนึ่ง เห็นอย่างหนึ่งให้บุคคลได้เขว้านได้
 ปัญญา ได้หนทาง ได้แนวทางในการปฏิบัติ ท่านก็ตั้งประเด็นของท่านขึ้น “อ้าว! ใครเป็นมหาตอบ”
 คนที่มีธรรม คนที่มีธรรมในหัวใจ ธรรมเห็นอย่างหนึ่ง หลวงปู่มั่นท่านเป็นพระอรหันต์

หลวงตาพระมหาบัวท่านเป็นลูกศิษย์ลูกหาที่พยายามชวนชวายที่จะประพฤติปฏิบัติเพื่อ
 จะเอาตน เอาใจของตนหักวัฏฏะ ออกจากวัฏฏะให้เป็นวิวัฏฏะ เวลาท่านให้มา ไม่ใช่อดรู้รอด
 เห็น จะฉอเลาะ จะออชาะ แหม! มีบาลีมา “ใครเป็นมหาตอบโวย ตอบ” ท่านหนึ่ง ท่านรู้ว่าสิ่งๆ นี้
 ท่านจะฝากมีประเด็นจะให้ ให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติของท่าน ท่านนั่งเฉย เงียบ

แล้วหลวงปู่มั่นท่านตั้งประเด็นขึ้นมาเอง แล้วท่านก็ตอบเอง แล้วหลวงตาท่านเป็นมหา ท่าน
 บอกว่าเราเรียนมา เรารู้อย่างนั้น อักษรมันต้องสมาส พอแปลแล้วแปลเป็นภาษาบาลี แปลเป็น
 ภาษาไทย แต่เวลาของท่าน ท่านแปล แปลธรรมะดีหวักลีส ท่านบอกว่ามันกินใจกว่า
 เยอะเลย มันสะเทือนใจกว่าเยอะเลย นี่ธรรมเห็นอย่างหนึ่ง ๆ

ถ้าเป็นกิเลสมันก็แซงหน้าแซงหลังไง อ้อ! ตั้งบาลีมา ฉันเป็นมหา ฉันตอบเลย ถ้าตอบไป
 แล้วนะ มันก็เป็นเรื่องโลกใจ กิเลสเห็นอีกอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งก็ด้วยทิวภูมิมานะของตน
 ด้วยความยิ่งใหญ่ของตน ด้วยความอหังการของตนว่ามันจะเป็นธรรม ไม่เป็น มันไม่เป็นธรรม
 เพราะอะไร เพราะมันเป็นความจำ มันจำมา มันศึกษามา ภาษาๆ ภาษาที่มันแปลภาษา ภาษา
 ก็คือภาษา แล้วถ้ากิเลสมันจำมา จำมามันก็อ้างอิงทั้งนั้น สิ่งอ้างอิงก็เป็นความอ้างอิง

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายิ่งใหญ่สะอาดบริสุทธิ์ แต่ด้วยกิเลสต้นหา
 ความทะยานอยากของเราใจ เราศึกษามา ศึกษามาก็เป็นความจำทั้งนั้น แล้วความจำทั้งนั้น

กิเลสมันยุมันแห่ นี่ไง เวลากิเลสมันนำพาให้คิดแบบนั้น แล้วให้ประพฤติปฏิบัติไปล้มเหลว ปฏิบัติไปว่างเปล่า ปฏิบัติไปไม่มีสิ่งใดเป็นขึ้นเป็นอัน เวลาศึกษามา ศึกษามาเพื่อประพฤติ ปฏิบัติ

เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านปฏิบัติของท่าน เวลาท่านออกวิเวกของท่าน ท่านแสวงหา ความสงบของท่าน หลวงปู่เสาร์ท่านพาหลวงปู่มั่นออกวิเวกเพื่อหาความสงบของใจเข้ามา เวลา จิตใจมันสงบเข้ามา กว่ามันจะสงบระงับเข้ามา พอสงบระงับแล้วพยายามฝึกหัดภาวนา ฝึกหัดใช้ ปัญญา ปัญญามันก็ยังไม่ไปเลย

โธ! กิเลสนะ เวลาผู้ที่ภาวนาไปมันจะเห็นคุณค่าเลย คุณค่าของสุดมยปัญญา ปัญญา การศึกษา การศึกษาเพราะว่าธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปรีชาดี ปฏิบัติ ปฏิเวธ การปรีชาดีต้องมีการศึกษา ถ้าไม่มีการศึกษาประเพณีวัฒนธรรมของเราไม่อยู่ สิ่งที่มีมันอยู่ได้ เพราะอะไร

เพราะมีการศึกษา เป็นมหา เป็น ๖ ประโยค ๗ ประโยค เวลาเราไปศึกษามา ศึกษา มา เห็นใหม่ เราไปวัดไปวา พระวิปัสสนาจารย์ๆ วิปัสสนาจารย์มันก็ท่องจำกันมา อภิธรรมๆ มา ท่องอาการของใจร้อยแปดดวง ความคิดอย่างนี้มันจะเป็นดวงนั้น ดวงนั้น พยายามท่องไว้ แล้ว พยายามทำใจของเราให้เป็นดวงอย่างนั้น เวลามันเกิดขึ้นมาแล้วไม่เห็นนะ ได้แต่ท่องจำไว้ แล้ว สิ่งที่ต้องจำไว้นี้ก็เลสเห็นอย่างหนึ่ง แล้วมันก็เป็นประเพณีวัฒนธรรมของชาวพุทธไง

แต่เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา สิ่งที่เรียนนะ เรียนมามันเป็นแนวทาง แต่เวลาปฏิบัติขึ้นมา มันต้องค้นคว้าหาความจริง ค้นคว้าหาความจริงขึ้นมาเพราะอะไร เพราะจิตที่เวียนว่ายตายเกิด ในวัฏฏะ เราต้องทำความสงบใจเข้ามา จิตตภาวนา การภาวนาเขาใช้จิตภาวนา เขาไม่ใช่สมอง ใช้สัญญาใช้ความจำมาภาวนา ใช้สมองใช้ความจำขึ้นมา กิเลสมันก็ยุมันก็แห่ มันก็สร้างภาพ เห็นภาพนั้น เห็นนิมิต บอกโอโฮ! เห็นคนนั่น ไร้สาระ การเห็นมันเห็นด้วยจิตนิสัย แต่ถ้าคนที่ไม่ มีจิตนิสัยเห็นโดยอุปาทาน

ดูพลังงานสิ พลังงานไฟฟ้าสถิตในอากาศมีทั้งนั้น ใครใช้ประโยชน์มันได้บ้าง แต่เวลา ไฟฟ้าฝ่ายผลิตโรงงานที่มันสร้างกำลังไฟฟ้าออกมาโดยสายส่งมา มันทำให้มีอุตสาหกรรมให้

มีความสว่างกับเมือง ให้สว่างกับธุรกิจต่าง ๆ ทำให้มันใช้ประโยชน์ได้ล่ะ เพราะอะไร เพราะเขามีสายส่งของเขา เขาควบคุมของเขา

นี่ก็เหมือนกัน โอโฮ! ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมชาติเป็นธรรมชาติ มันมีอยู่ตั้งเดิมอยู่แล้ว ธรรมนะกิเลสเห็นอย่างหนึ่ง กิเลสมีก่าย กิเลสอดอ่อน กิเลสอชား ออชားธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ออชားสัญธรรมชาติว่ามันจะเป็นความจริงของตน ไร้สาระ

เวลาคนที่ภาวนาถ้ามันจะเข้าสู่สังขารนะ ธรรมะเห็นอีกอย่างหนึ่ง ธรรมะเป็นอีกอย่างหนึ่งเป็นสังขารจะเป็นความจริง แล้วธรรมะที่จะเป็นอย่างหนึ่ง เป็นอย่างหนึ่งเป็นมาจากไหน เป็นมาจากเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นใหม่ อยู่ในพระไตรปิฎก มีการศึกษา ใครก็ศึกษา ใครก็ได้เรียนรู้มาทั้งหมด กิ่งพุทธกาลศาสนาจะเจริญอีกหนหนึ่ง กิ่งพุทธกาลศาสนาจะเจริญอีกหนหนึ่ง

ในสมัยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ เวลาที่พระจุนทะไปเห็นพวกนิครนถ์ พวกเดียรถีย์ เวลาอาจารย์เขาตายไป เขามีการขัดแย้งกัน เขามีการกระทบกระทั่งกัน มาเล่าให้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฟัง พระจุนทะน้องชายของพระสารีบุตร แล้วบอกว่า ในพระพุทธศาสนา มันไม่ควรจะเป็นอย่างนั้น แล้วถ้าเป็นอย่างนั้นเป็นเพราะเหตุใด เป็นเพราะว่าเขาไม่มีวินัย ไม่มีธรรมและวินัย พระจุนทะเป็นผู้ที่นิมนต์ให้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัติ บัญญัติวินัย

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “บัญญัติไม่ได้ มันไม่มีใครทำอะไรผิดที่เราจะไปบัญญัติขึ้นมา” มันต้องรอให้เริ่มตั้งแต่พระสุทินเป็นพระองค์แรก เป็นพระองค์แรกที่เป็นลูกเศรษฐี เป็นลูกผู้ขายคนเดียว เวลาบวชมาแล้วกลับไปบ้านที่ไรฟอแม่อันอ่อนอ่อน อ่อนอ่อนว่าต้องการผู้สืบทายาท เพราะยังไม่มีธรรมวินัยไป พระสุทินก็ทำไปด้วยคำอ่อนอ่อนของแม่ ทำไปแล้วได้นายพิชมา นายพิชมาเวลาเกิดมาแล้วก็ได้มาบวชก็เป็นพระอรหันต์ต่อไป สิ้นก็ไม่มีใครสืบท่อเหมือนกัน นี่พูดถึงว่า เวลาที่ยังไม่มีธรรมและวินัย

แต่เวลาพระจุนทะอาราธนาให้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัติธรรมและวินัย เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัติธรรมและวินัยมา มันมีผู้กระทำมีเป็นบัญญัติและอนุบัญญัติ เวลาบัญญัติแล้วมันก็ยังมิพระหน้าด้าน พระทำผิดพลาดไป ท่านก็บัญญัติๆ บัญญัติมา เห็นไหม ธรรมและวินัยมันมีมาแต่ไหน แล้วก็ท่องจำกันมาจากโดยให้พระอานนท์ กับพระอุบาลีเป็นผู้ทรงจำมา

เวลาพระกัสสปะทำสังคายนาธรรมและวินัยที่ว่าจะต้องการให้ศาสนายังยืน เวลาศึกษามา มันก็มีต้นขั้วมาทั้งนั้น มันมีบาลี มีอรรถกถา ที่ได้ศึกษามา ศึกษามาๆ แล้วเวลาจะโจมตีกัน ก็โจมตีว่าอันนั้นผิด อันนั้นถูก อันนั้นผิด อันนั้นถูก สิ่งใดที่มันเป็นประโยชน์กับเรา สิ่งที่มีมันจะผิด มันจะถูกมันก็อยู่ในพระไตรปิฎกนั้นเป็นธรรมเป็นวินัย แล้วธรรมวินัยบอกว่า “กึ่งพุทธกาลศาสนาจะเจริญอีกหนหนึ่ง กึ่งพุทธกาลศาสนาจะเจริญอีกหนหนึ่ง” แล้วศาสนามันเจริญ เจริญที่ไหนล่ะ มันเจริญที่วัดวาอาราม มันเจริญสิ่งที่ปลูกสร้าง มันเจริญที่ไหน

เวลามันเจริญขึ้นมา มันต้องเจริญในหัวใจของหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น มันเจริญเพราะมันเป็นธรรมใจ ใจใจ ธรรมเห็นอีกอย่างหนึ่ง เวลาที่มันเจริญ มันเจริญขึ้นมาอย่างนั้น เจริญขึ้นมาจากผู้ประพฤติปฏิบัติเป็นธรรมทายาท ธรรมทายาททรงธรรมทรงวินัย ทรงธรรมทรงวินัยทรงในหัวใจนั้น หัวใจนั้นเป็นผู้หักวัฏฏะ หัวใจนั้นเป็นผู้หักกิเลส หัวใจนั้น เห็นไหม

ธรรมเห็นอีกอย่างหนึ่ง เห็นอีกอย่างหนึ่งเห็นความสำคัญของการเดินจงกรม การนั่งสมาธิภาวนา เห็นการรักษาหัวใจของตน เห็นการยกธงขึ้น ยกหัวใจขึ้น ยกหัวใจขึ้นให้มีมาตรฐานขึ้น ทำความสงบของใจเข้ามา ทำความสงบของใจเข้ามา

การศึกษานี้มีความสำคัญไหม การศึกษามีความสำคัญ มันเป็นปริยัติ มันเป็นสุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการศึกษา แต่เวลาศึกษาแล้วธรรมวินัยก็บอกศึกษามาให้ประพฤติปฏิบัติ เวลาคนมีการศึกษาแล้ว ศึกษามาแล้วเขาก็มีวิปัสสนาจารย์ ศึกษาอภิธรรมๆ แล้วศึกษาอภิธรรมศึกษาไว้ทำไม ศึกษาไว้ประพฤติปฏิบัติ แล้วปฏิบัติได้ผลจริงอย่างนั้นหรือไม่ล่ะ ศึกษา

อภิธรรมศึกษาไว้โต้แย้งกัน ศึกษาไว้ให้น้ำลายแตกฟอง ไม่ประพฤติปฏิบัติละ เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมาก็รู้หนอ รู้หนอ เท่าหนอๆ มันหนออะไร

เวลากิเลสค้นหาความทะยานอยากนะ ค้นหา ภวค้นหา วิภวค้นหา ค้นหาคือความอยากได้ออยากดี วิภวค้นหาคือการผลักใส ค้นหามันมีของมันโดยธรรมชาติของมันอยู่แล้ว แล้วศึกษามา ศึกษามารู้รวมคำ มันก็รู้อยู่อย่างนั้น นี่ไง กิเลสเห็นอย่างหนึ่ง ศึกษามาๆ มันเป็นความรู้ของตน ศึกษาว่าสิ่งนี้ตัวมีความรู้ ความรู้อันนั้นเอาไว้พูดว่ามีความรู้ ความรู้มันไม่ได้ชำระล้างกิเลส ความรู้มันไม่ได้สร้างสมตนเองขึ้นให้มีกำลังขึ้นมา ให้มีฐานขึ้นมา ให้มันเป็นสังขารขึ้นมา

ธรรมทายาทๆ กิ่งพุทธกาลศาสนาจะเจริญอีกหนหนึ่ง เจริญจากธรรมทายาท ทายาท โดยธรรม ทายาทโดยธรรมมันเกิดที่ไหน ธรรมมันเกิดในหัวใจ ถ้าหัวใจมันเกิดมาอย่างไร เพราะอะไร เพราะความไม่รู้ เพราะอวิชชามันถึงเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ แล้วถ้ามันรู้มันเห็นของมันขึ้นมา มันสำรอกมันคายออกไปขึ้นมา มันจะเป็นอิสระของมันขึ้นมา อิสระอย่างไร ธรรมเห็นอย่างหนึ่ง เห็นโดยการประพฤติปฏิบัติ เห็นโดยหัวใจของตน เห็นด้วยมาตรฐาน ด้วยอริยสัจ

เวลาความทุกข์ๆ เวลาทุกข์ ทุกข์อยู่ที่ไหน ทุกข์อย่างหยาบๆ ทุกข์อย่างละเอียดสุด ความอาลัยอาวรณ์ ความอาลัยอาวรณ์นะ อย่างทุกข์ เราทุกข์อะไร ทุกข์เพราะไม่มีตั้งค์ เวลาพูดถึงเรื่องทุกข์นี่นะ ชาวพุทธเหยียบย่ำและถากถาง ทุกข์เพราะอะไร ทุกข์เพราะว่าทรัพย์จางแล้วหัวเราะกันคิกคักๆ โอ้ย! ฉันททรัพย์จาง ทุกข์เพราะยังไม่ได้กินเหล้า ทุกข์เพราะยังไม่ได้เสพกาม ทุกข์เพราะยังไม่ได้เล่นการพนัน เวลาเขาพูดกัน เขาพูดเสียดสี นั่นเป็นความทุกข์ของเขา ทุกข์เพราะยังไม่ได้ดื่มเหล้า ทุกข์เพราะยังไม่ได้เที่ยวกลางคืน ทุกข์เพราะยังไม่ได้เอาเงินไปผลาญ นั่นเป็นความทุกข์ของเขา

นี่ไง แต่พอประพฤติปฏิบัติขึ้นมาแล้ว ทุกข์คืออะไร ครูบาอาจารย์ของเราอยู่ในป่าในเขา อาหารการกินมีบ้างไม่มีบ้างไม่เป็นไร อด ๓ วัน ๔ วัน นี่เรื่องปกติ อยู่ในป่าในเขาที่เดินไป ถ้ามันมีที่พักที่ไหนก็พัก บิณฑบาตได้ก็ฉัน ไม่มีก็ไม่ต้อง กินลมไป เอาความจริงของเราขึ้นมา

เวลาสมัยครูบาอาจารย์ สมัยหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านทุกข์ยากมาก คำว่า “ทุกข์ยากมากนั้น” เพราะสมัยนั้นประชาชนยังน้อย ทางภาคอีสานภาคต่างๆ ป่าเขานี้เต็มไปด้วยหมด สัตว์ป่านี้เต็มไปด้วยหมด แล้วเราค้นคว้าหาความจริงในหัวใจของเรา เวลานั้นเป็นความจริงความจริงขึ้นมา ไปอย่างนั้นทุกข์ใหม่ ถ้ามองทางโลกทุกข์ทั้งนั้น คนบ้าหรือต้องมาทรมานตนเองอย่างนี้ คนบ้าใช้ใหม่ที่เข้ามาเพื่อความทุกข์ยากนั้น

แต่ธรรมเห็นอีกอย่างหนึ่ง เพราะอยู่สุขอยู่สบาย อยู่ที่มีคนนับหน้าถือตา อยู่ที่คนอุปัฏฐากอุปถัมภ์ อยู่แล้วมันก็อ้วน อ้วนกินแบบหมู อยู่แบบหมู อยู่แบบไร้ค่า อยู่แบบไม่มีเกียรติ อยู่แบบต้องรอให้คนอื่นดูแลรักษา ให้เขามานับหน้าถือตา เราออกวิเวก ออกคันคว้า ออกหาความจริงของเรา เข้าป่าเข้าเขาไป เรามีเกียรติ เรามีศักดิ์ศรี เรามีความเป็นมนุษย์ เรามีการค้นคว้าหาสัจจะความจริง เวลานั้นมีสิ่งใดบีบคั้นขึ้นมา มันไม่มีสิ่งใดเพื่อเป็นที่พึ่งอาศัยเลย ที่บิณฑบาตก็ไม่มี สิ่งใดก็ไม่มี ไม่มีก็เดินไปข้างหน้า ถ้ามันไปเจอที่ไหนก็ได้ฉันที่นั่น ถ้าไม่ได้ฉันก็ไม่เป็นไร

อำนาจวาสนาของตน วาสนาของคนนะ ไปเพื่ออะไร ไปเพื่อทรมานกิเลส เพราะกิเลสในหัวใจมันยิ่งใหญ่ กิเลสมันคอยให้คนมาส่งมาพะเน้าพะนอ กิเลสมันต้องการให้คนนับหน้าถือตา เราไม่ต้องการ เวลาไปแล้วมันอ้างอ้างว่าเหว่ไม่มีใครคุ้มครองดูแล นั่นก็อยู่ที่วาสนาของคน เวลาไปแล้วนะ นั่นนะ กิเลส กิเลสทั้งนั้น เราจะต่อสู้มัน เราจะยับยั้งมัน ธรรมเห็นอีกอย่างหนึ่ง ธรรมเห็นอย่างนี้ แล้วครูบาอาจารย์ทำอย่างนี้

หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ท่านทำของท่านมา เวลาถ้าที่ไหนถ้ามันเจริญขึ้นมา มีคนมาค้าชูดูแล ท่านบอกเลยศาสนามันจะล่มจมแล้วละ ยิ่งหลวงตาท่านพูดประจำ “ธรรมะไม่เกิดในเทศบาล ๑ เทศบาล ๒” เวลาใครออกไปวิเวก ถ้าออกไปวิเวกไปเอายาฝิ่นกลับมา คือไปเยี่ยมญาติ ไปเยี่ยมลูกศิษย์ของตน ท่านบอก แล้วกลับมา กลับมามีอะไรมา เวลาถ้ากลับมานะ เวลาใครมา พระส่วนใหญ่ โอ๊ย! ไปเที่ยวภูเขานั้น อยู่ในถ้ำนั้น แล้วได้อะไรมา เวลาออกไปกลับมา ต้องมีสติ ได้สมาธิ ได้ปัญญากลับมา

ปัญญา ปัญญาของเราจะ ไม่ใช่ปัญญาเกิดจากการศึกษา การศึกษามันสุดมยปัญญาคือ การท่องจำ ปัญญาของเราที่มันเกิดทุกข์เกิดยาก เกิดเหตุการณ์ในการกระทบกระเทือนในใจนั้น มันกระทบกระเทือนกับอะไร มันมีสิ่งใดที่มันได้ใช้สติปัญญาแก้ไข แก้ไขอะไรขึ้นมา นี่ธรรม เห็นอีกอย่างหนึ่งๆ

แล้วครูบาอาจารย์ท่านให้ทำความสงบใจเข้ามา ถ้าใจสงบระงับแล้วนี้เป็นลูกศิษย์ ตถาคต ลูกศิษย์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าจิตมันสงบแล้ว คำว่า “จิตสงบแล้ว” เรา จะได้ธรรมทายาท เราจะได้พระภิกษุในพระพุทธศาสนา เพราะจิตที่มันสงบแล้ว สิ่งที่จะสงบระงับ มันต้องลงทุนลงแรงด้วยสติด้วยปัญญารักษาใจของตนให้เป็นอิสระ

ใจของเราอยู่ในใต้การควบคุมของมารเพราะอวิชชา อวิชชาคือความไม่รู้จักใจของตน มัน ปิดหัวใจนี้ไว้ เพราะไม่รู้ ผลอได้เกิด เกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม การ เกิดเพราะอวิชชา เพราะความไม่รู้ ถ้ารู้ไม่เกิด คนเราถ้ามีสติสัมปชัญญะพร้อม เราจะไม่ ผิดพลาด แต่ถ้าเราเผลอ เราจะมี ความผิดพลาด การเกิด เกิดเพราะอวิชชา เพราะความไม่รู้ เพราะความไม่รู้อันนั้นถึงได้เกิดเป็นมนุษย์ เกิดในพระพุทธศาสนา

เกิดเป็นมนุษย์ เกิดในพระพุทธศาสนา แล้วมีอำนาจวาสนาเกิดมาเป็นมนุษย์ มีสติมี ปัญญาขึ้นมา ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราเกิดมาในสังคมของชาว พุทธ เห็นประเพณีวัฒนธรรม เห็นแล้วมีสติมีปัญญาขึ้นมา ค้นคว้าหาสัจจะความจริง

“เอ๊ะ! เขาบวชกันทำไม พระเขาอยู่กันทำไม เขาทำอย่างไรกัน”

พอศึกษาแล้ว “เอ้อ! มันน่าสนใจ เราก็อยากจะฟันทุกข์เหมือนกัน เราก็อยากจะประพฤติ ปฏิบัติของเราเหมือนกัน”

ศึกษาแล้วเราก็ฝึกหัดภาวนา เวลาฝึกหัดภาวนา ภาวนามาเพื่อให้หัวใจเราเป็นอิสระ อิสระจากพญามาร อิสระจากการครอบงำของกิเลส อิสระของกิเลสที่มันพลิกแพลง

คนที่อ่อนด้อย คนที่ไม่มีอำนาจวาสนา เวลาประพฤติปฏิบัติเหยียบขี้ไก่ไม่ฝ่อ หยิบโย่ง ขึ้นมาทำจ้อกๆ อยู่! ได้ชั้นนั้น ได้ชั้นนี้ นี่ไง กิเลสเห็นอย่างหนึ่ง เพราะอะไร เพราะการประพฤติ

ปฏิบัตินั้นจะว่าจะได้มีคุณธรรมจะได้เห็นธรรม พอได้คุณธรรมได้เห็นธรรมก็ปฏิบัติพอเป็นพิธีแล้วก็ได้คุณธรรม เพราะได้ปฏิบัติแล้วไง ก็เหมือนการอบรม เขามีการอบรมธรรม อบรมแบบต่างๆ อบรมแล้วก็ได้ไปประกาศไปคนละใบ นี่ก็เหมือนกัน พอปฏิบัติแล้วเข้าคอร์สเสร็จแล้วมันต้องได้ขั้นนั้นๆ ชั้นของ ๑๐ วัน จบ ๒๐ วัน จบไป

พระเรา ๒๐ ปี ยังไม่จบเลย ปฏิบัติหาความจริงของเราในใจ ถ้าเป็นความจริงๆ ถ้ามันเป็นความจริงมันต้องทำความสงบใจของเราเข้ามา พอใจสงบรับเข้ามาขึ้นมาแล้ว มันจะได้ธรรมทายาทๆ จะได้ภิกษุในพระพุทธศาสนา เพราะอะไร เพราะมันเห็นใจของตบใจ พอเห็นใจของตนมันเห็นคุณค่าในใจ

เราเกิดมา เห็นใหม่ โดยประชาชน กายกับใจๆ แล้วใจมันอยู่ที่ไหน เห็นหน้าไม่รู้ใจ ได้เห็นแต่หน้า ได้เห็นแต่กิริยา เวลาคนเราถ้ามีอาการกระทบกระเทือนกัน มีการโกรธขึ้นมาหน้าแดงเลือดสุมชนิดขึ้นมา นั้นเห็นปฏิภิกิริยาของมัน เวลามันเครียด เวลามันทุกข์มันยากขึ้นมา ถึงกับทำลายตนเองขึ้นไป นั่นก็กิเลสมันบีบคั้น เวลาเราจะหาหัวใจของตนกลับมาไม่เจอ เวลามันทุกข์มันยากมันบีบมันคั้น รู้ละ อยู่! เจ็บปวด อยู่! มีแต่ความทุกข์ แล้วเราแก้ไข แก้ไขไม่ได้ อันนี้มันอยู่ที่วาสนาของคน เพราะโดยสังจะ โดยข้อเท็จจริง คนนับถือพระพุทธศาสนา นับถือพระพุทธศาสนาในทะเบียนบ้านมาก

เวลาครูบาอาจารย์ของเราท่านจะไปเอาหัวใจของคน ท่านไปแสดงธรรม เพื่อให้เขาได้ฟังธรรม เพื่อฟังธรรม เพื่อเตือนสติเขา เพื่อเตือนสติเขาว่า

“สิ่งที่เป็นธรรมโอสถนั้นมีคุณค่าที่สุด เวลามันทุกข์มันยาก ธรรมโอสถมันผ่อนคลายได้”

สิ่งที่เป็นอาหารเป็นปัจจัยเครื่องอาศัย จริงๆ แล้วเวลาทุกข์จริงๆ แล้วแก้ไขไม่ได้หรอก แต่เพราะว่าเวลากิเลสมันหนา มันก็คิดว่ามันต้องมีความมั่นคงของชีวิต มันก็แสวงหามา มาทับถมตัวของมัน เวลาเกิดอุทกภัย เวลาเกิดไฟไหม้ เขาเรียไรเสื้อผ้า เรียไรสิ่งที่เหลือใช้ เอาไปบรรเทาทุกข์ของคนอื่น อยู่! ขนกันมาเต็มเลย เพราะอะไร เพราะซื้อไว้เยอะใช้ไม่หมด นี่ไง

เพราะต้องการความมั่นคงของชีวิต ต้องการความเป็นจริงของชีวิต 'ไอ้ นั้นมันแค่เปลือกนอก แค่ เป็นความจริง

แต่พระพุทธศาสนาเวลาสอน ลัทธิศาสนาทุกๆ ลัทธิศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี ถูกต้อง แต่ ไม่มีศาสนาใดสอนให้พ้นทุกข์ได้ ไม่มีศาสนาไหนสอนให้เข้าไปค้นคว้าหาหัวใจของตนได้ ถ้า มันค้นคว้าหาหัวใจของตน เขาจะปฏิเสธพระเจ้าทันที เขาจะปฏิเสธสิ่งที่ต้องไปพึ่งพาอาศัย ทันที แต่ถ้าเขาบอกว่ายังต้องไปพึ่งพาอาศัยคนอื่นอยู่ แสดงว่าจิตใจของเขาต้องไปให้คนอื่น เป็นผู้พิพากษา เขาถึงไม่เอาใจของเขาเป็นอิสระได้

ความที่มีจิตใจเป็นอิสระได้ เราจะต้องค้นคว้าหาหัวใจของตน เราทำความสงบใจเข้ามา ถ้า ใจมันสงบระงับเข้ามาละ ธรรมเห็นเป็นอย่างหนึ่ง กิเลสเห็นเป็นอีกอย่างหนึ่ง กิเลสเป็นอีกอย่าง หนึ่งเลย หยิบโย่งขึ้นมา ทำพอมักง่าย พอเป็นพิธี แล้วก็ไอ้โฮ! มีคุณธรรม มีคุณธรรม

ธรรมอะไร ธรรมเหลวไหล ธรรมทำลายवासนาของตน เกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาใน พระพุทธศาสนา มีอำนาจवासนาสามารถจะพ้นจากกิเลสได้ แล้วประพฤติปฏิบัติไปไม่เอาใจ ของตนเข้าสู่สัจธรรมเพื่อให้มันพ้นกิเลสไป นี่พอทำเป็นพิธี แล้วกิเลสเห็นเป็นอย่างหนึ่ง เห็น เป็นว่ามันมีชื่อเสียง มีเกียรติศัพท์ เกียรติคุณ มีคนนับหน้าถือตา

พรหมจรรย์เพื่ออะไร

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก **พรหมจรรย์เพื่อพรหมจรรย์**
พรหมจรรย์นี้ไม่ได้หวังไปแก้ไขใคร พรหมจรรย์นี้ไม่ต้องการให้ใครยอมรับ

พรหมจรรย์นี้ต้องการให้คนยอมรับ คนนับหน้าถือตา มันต้องทำเพื่อเขาไง มันต้องทำ เพื่อใจของคนใจ ไร้สาระมากเลย เพราะใจของเรา เรายังรักษาไม่ได้เลย ชีวิตของตนทุกคน คำประกันชีวิตของตนไม่ได้ ไม่รู้ว่ามันจะสิ้นวาระไปเมื่อไร แม้แต่ชีวิตของเรา ความคิดของเรา เรายังคำประกันความคิดของเราไม่ได้ ยกเว้นแต่พระอรหันต์เท่านั้น

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอรหันต์ดูแลหัวใจของตน เข้าใจใจของตน เห็นใจของตน ควบคุมใจของตนได้ ถ้าควบคุมไม่ได้เป็นพระอรหันต์ไม่ได้ มีแต่พระ

**อรหันต์กับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น นอกนั้นไม่รู้จิตใจของตน คำประกัน
ใจของตนไม่ได้**

ขนาดใจของเราคำประกันไม่ได้ ฉะนั้น เวลาต้องการให้เขานับหน้าถือตา พรหมจรรย์
เพื่อเขา เพื่อคนนั้นแสดงว่าเราก็กะล่อนนะสิ เราเองนะกะล่อน เราเองนะเหลวไหล นี่ไง กิเลส
เห็นอย่างหนึ่งไง เห็นแบบกิเลสไง ก็เลยกลายเป็นคนกะล่อนหลอกตัวเอง แล้วก็ไปหลอกคน
อื่น

ธรรมเห็นอีกอย่างหนึ่ง ทำความสงบใจเข้ามา พอใจสงบระงับแล้วมันมีสัมมาสมาธิ พอมี
สัมมาสมาธิขึ้นมา เราจะเกิดธรรมทายาท เกิดภิกษุในพระพุทธศาสนา เพราะเกิดธรรม
ทายาทเพราะมันมีความสุขของมัน ถ้ามีความสุขของมันนะ จิตสงบแล้วมีความสุขมีความสุขสงบ
ระงับไง เมื่อมีความสงบระงับมันเห็นพุทธะ พุทธะ เห็นใหม่ เรามีจิตของเรา เรามีพุทธะอยู่ใน
หัวใจของเรา

แต่เราไม่เคยเห็นพุทธะของเรา เราคิดว่าพุทธะของเราไม่ได้ไง เราได้แต่อารมณ์ไง เรา
ได้แต่การศึกษาไง ได้การศึกษาได้มีความจำมา แล้วก็เปรียบเทียบความจำของเราให้เป็นแบบ
ในวินัยนั้น ในธรรมนั้นให้เป็นๆ ธรรมเห็นอีกอย่างหนึ่ง เห็นอีกอย่างหนึ่งคือมันไม่มีอยู่จริงในใจ
ของมัน เห็นอีกอย่างหนึ่ง คือเห็นโดยสัญญาอารมณ์ เห็นโดยการเปรียบเทียบ อ้อ! เป็นอย่างนี้
อย่างนี้เอง อ้อๆๆ เป็นอย่างนี้ๆ โดยเปรียบเทียบ

แต่ถ้ามันเป็นความจริง อู๊ป! เจียบกริบเลย โอ้โฮ! มันมหัศจรรย์อย่างนั้น จิตมันมีค่าอย่าง
นี้ พระพุทธศาสนาสอนลงสู่ที่หัวใจของสัตว์โลก รื้อสัตว์ขันธ์สัตว์คือรื้อหัวใจดวงนี้ไม่ให้ไป
เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ

แล้วหัวใจดวงนี้ เห็นใหม่ เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนตั้งแต่เรื่อง
ของระดับของท่าน ระดับของท่านคือการเสียดละ คือการเปิดหัวใจของตนอย่าให้กิเลสมันบีบคั้น
อย่าให้ความตระหนี่ถี่เหนียวมันบีบคั้น ให้มีสติปัญญาเข้าใจ พอเข้าใจขึ้นมาเห็นคนเท่ากับ
คน เห็นสัตว์โลกมันเห็นแล้วมันธรรมสังเวชนะ

จิตหนึ่ง เราก็คอนคนหนึ่ง เราก็มีหัวใจ เขาก็มีหัวใจ สัตว์ก็มีหัวใจ เทวดาก็มีหัวใจ พรหมก็มีหัวใจ ทุกสิ่งมีชีวิตมีหัวใจเว้นไว้แต่ที่ไม่มียัญญาณครอง สิ่งมีชีวิตที่ไม่มียัญญาณครองไม่มีหัวใจ แต่สิ่งมีชีวิต ธรรมเห็นอย่างหนึ่งเห็นคุณค่าอย่างนี้แล้วมันเห็นคุณค่าเขา เห็นคนเหมือนคน เห็นคนเท่าคน มันธรรมสังเวชนะ มันสังเวช สังเวชนันมันคือวาสนาของเขา เพราะเราไม่สามารถทำให้คนทุกๆ คนเขาบรรลुरुธรรมได้ คนที่มันจะบรรลुरुธรรมได้เขาต้องประพฤติปฏิบัติของเขา เขาต้องมีคุณธรรมของเขาขึ้นมาของเขา

ถ้ามีคุณธรรมของเขา เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านถึงได้เสียสละชีวิตของท่านทั้งชีวิต อยู่ป่าอยู่เขาให้เห็นเลยว่าท่านเป็นพระอรหันต์ ท่านอยู่โคนไม้ อยู่เรือนว่าง อยู่ในป่ามีความสุข นี่ไง ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสวยวิมุตติสุข คำว่า “วิมุตติสุข” มันสุขในหัวใจ นั่น มันสุขในคุณธรรมอันนั้น มันไม่ต้องพึ่งพาอาศัยใดๆ ทั้งสิ้น สิ่งพึ่งพาอาศัยมันแค่ปัจจัยเครื่องอาศัย

แล้วไอ้ที่กิเลสเห็นเป็นอย่างหนึ่ง มีคุณธรรมๆ ออกอ้ออออเฮอะ ฉอเลาะเขาอยู่อย่างนั้น ธรรมอะไร ธรรมที่มีคุณค่าแล้วไปรับใช้กิเลสหรือ คุณธรรมไปออกอ้อออ ออเฮอะ ฉอเลาะกับสังคมกับโลกอย่างนั้นเพื่ออะไร ธรรมไม่มีคุณค่าใช้ไหม

ถ้าธรรมมีคุณค่ามันมีคุณค่า ดุสิต มีการกระทำ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กึ่งกลางพุทธศาสนา ศาสนาจะเจริญอีกหนหนึ่ง เจริญในใจของหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น เวลาเจริญใจหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านดำรงชีพของท่านให้เป็นสัจจะให้เป็นความจริง ให้ลูกศิษย์ลูกหาเคารพบูชา การเคารพบูชาขึ้นไป เห็นไหม ผู้รู้จริงผู้มีคุณธรรมจริง ท่านดำรงชีพอย่างนี้ ท่านทำของท่านอย่างนี้ ท่านมีความสุขมีจริงอยู่อย่างนี้ เวลาปัจจัยเครื่องอาศัยมันจะอดมันจะอยาก มันจะทุกข์จะยากอย่างไร อันนั้นมันเครื่องอาศัย

เวลาหลวงปู่มั่นท่านบอกว่า “ก็กินพอเป็นชู้” กินพอให้ลำไส้มีอาหาร กินพอให้ลำไส้มันไม่ให้น้ำย่อยมันกัดกระเพาะ กินพอเป็นชู้ ไอ้เราเห็นชู้มีคุณค่า กิเลสเห็นชู้ ชู้โลก ชู้โกรธ ชู้หลง กิเลสเห็นอย่างหนึ่ง ธรรมเห็นอีกอย่างหนึ่ง ธรรมเป็นอีกอย่างหนึ่ง เวลาเป็นอีกอย่างหนึ่งขึ้นมา

เวลาเป็นจริง ๆ ขึ้นมา เห็นใหม่ กินพอเป็นชู้ แต่หัวใจมีสติมีปัญญา เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา ตาพองเลยนะ โอ้โฮ! มันกระจ่างแจ้ง เพราะอะไร เพราะท้องมันหิว มันไม่่วงเหงาหาวนอน ชาติ ชันธุ์ไม่ทับจิต

ครูบาอาจารย์ท่านทำเป็นแบบอย่าง หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านทำเป็นแบบอย่าง นี่มี คุณธรรมจริง ๆ มีคุณธรรมแล้ว เห็นใหม่ เวลาบัจจัยเครื่องอาศัย กินพอเป็นชู้ กินพอให้ลำไส้ กระเพาะไม่โดนน้ำย่อยกัด แล้วเครื่องใช้จิวรัจจัย ๔ ต่าง ๆ ก็ใช้แบ่งปันกันอยู่ในหมู่สงฆ์ แล้ว มีความสุข ๆ วิมุตติสุข สุขจริง ๆ สุขจริง ๆ

เพราะว่าสิ่งที่ธรรมเห็นอย่างหนึ่ง ธรรมประพจน์ปฏิบัติแล้วปฏิบัติมาให้ลูกศิษย์ลูกหาให้ เรามีการกระทำ ทำความสงบใจเข้ามา พอใจมันสงบระงับแล้ว ถ้าใจสงบระงับฝึกหัดใช้ปัญญา มันก็เริ่มฝึกหัดใช้ปัญญา ปัญญาในพระพุทธศาสนา ปัญญาเป็นภาวนามยปัญญา การว่า ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการภาวนา

ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามานาน้อยแค่นี้เป็นสัญญา สัญญาเป็นการท่องจำ สัญญานี้เป็นธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “ธรรมะเป็น ธรรมชาติ ธรรมะเป็นธรรมชาติ”

แล้วกิเลสเห็นเป็นอีกอย่างหนึ่งมันก็สร้างภาพของมัน มันก็เห็นคุณค่าของมัน มันก็ยกหัวใจ ของมัน มันก็ให้คะแนนใจของมันว่าใจของมันมีคุณค่า ใจของมันเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ในโลกนี้ไม่มีสิ่งใด ยิ่งใหญ่กว่าใจที่มีกิเลสที่กิเลสมันเห็นหัวใจของมัน กิเลสมันเห็นอย่างหนึ่ง เห็นแล้วมันยิ่งใหญ่ มันครองโลกธาตุ ครอง ๓ โลกธาตุ ยิ่งใหญ่ มันว่ามันยิ่งใหญ่ไง นี่กิเลสเห็นอีกอย่างหนึ่ง

ธรรมะเห็นอย่างหนึ่ง ธรรมะขึ้นมา ทำความสงบใจเข้ามา ใจมันสงบระงับแล้วเรามี สติปัญญารักษาหัวใจของตน พอใจของเรามันสงบ โอ้โฮ! มันมหัศจรรย์ พอมหัศจรรย์แล้วก็ ฝึกหัดใช้ปัญญา ฝึกหัดใช้ปัญญา ๆ มันจับต้องสิ่งใด มันเห็นสิ่งใด สิ่งนั้นจับต้องได้ว่าธรรมจับ ต้องได้ จับต้องด้วยจิต ด้วยจิตตภาวนา มันเป็นภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการภาวนา

การศึกษามา ศึกษาเป็นแนวทางขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาเราภาวนาไปแล้วมาเทียบเคียงว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนอย่างนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนถึงอัสวัภยญาณ บุพเพนิวาสานุสติญาณ จุตูปปาตญาณ อัสวัภยญาณ ญาณหยั่งรู้ในหัวใจ ไม่ใช่ญาณหยั่งรู้จากดวงตา

ดวงตาดูหนังสือแล้วก็ท่องจำมา ท่องจำขึ้นมาก็สร้างภาพ สร้างภาพขึ้นมามันก็เป็นสิ่งที่กิเลสเห็นอีกอย่างหนึ่ง ความยิ่งใหญ่ของกิเลสมันครอบงำหัวใจ หัวใจที่ทำความสงบ หัวใจที่มันมีอาการ อาการของใจ อาการเป็นสัญญา อาการมันเป็นอาการที่เกิดขึ้น โอ! มันตื่นเต้น มันสงวนรักษา มันพยายามรักษาไว้แล้วท่องจำให้ได้ จดหนังสือไว้เลย เพราะเดี๋ยวมันจะลืม เดี่ยวไปพูดแล้วอาจารย์จะไม่ยอมรับ

ธรรมเห็นอีกอย่างหนึ่ง ธรรมเห็นจากประสบการณ์ ธรรมเห็นจากความจริง ความจริงที่เป็นความจริงของเรา ความจริงที่เป็นสัจจะเป็นความจริงทั้งสิ้น

ถ้าเป็นสัจจะความจริง เวลามันเป็นความจริงขึ้นแล้ว ถ้ามันกระทบสิ่งใด กระทบสิ่งใดใช้จิตนั้นจับ จับแล้วใช้ปัญญาแยกแยะ พอแยกแยะไปนี่ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการภาวนา การภาวนานี้มันเป็นปัจจุบัน มันเป็นอำนาจวาสนา ถ้ามันพิจารณาไปแล้ว พระโสดาบันมันก็มีระดับของมัน เอกพีธีคือว่าชาติเดียวต่อเนื่องจนจบสิ้น พระโสดาบันระดับไหน พระสกิทาคามี พระอนาคามี มันมีจริตมีนิสัยมีอำนาจวาสนาที่แตกต่างกัน

เวลาถ้าครูบาอาจารย์ที่ท่านมีอำนาจวาสนา ขณะจิตเวลามันจะเกิดสมุจเฉทปหาน ถ้าครูบาอาจารย์ที่ท่านมีอำนาจวาสนามันจะเกิดขณะ เกิดการโลกธาตุมันไหว ไหวในหัวใจ หัวใจที่เวลามันสะเทือน เวลาใช้ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการภาวนา ปัญญาจากมรรค ปัญญาจากสัจจะความจริง เวลามันแยกมันแยะในหัวใจ ถ้ามันเป็นความจริงมันสะเทือนเลือนลั่น โลกธาตุนี้ไหวครืน ๆ เลยนะ แล้วครืนที่ไหน โลกธาตุก็เป็นโลกธาตุ ถ้ามันเป็นความจริงมันมหัศจรรย์ขนาดนั้น ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการภาวนา ไม่ได้ไปเปิดพระไตรปิฎกเล่มใด ไม่ได้ไปเปิดตำราอันใดทั้งสิ้น มันกระเทือนหัวใจ มันบันลือลั่น ขณะของจิต เวลาสมุจเฉทปหาน เวลาสังโยชน์มันขาด

เวลาหลวงปู่มั่นท่านพูดไง เวลามันรวมใหญ่ที่ถ้ำสาริกา เวลาหลวงตาท่านประพฤติปฏิบัติของท่าน เวลาท่านพิจารณากายของท่าน น้ำเป็นน้ำ ดินเป็นดิน ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ แยกกายออกจากจิต กายกับใจแยกรวมกันหมดเลย มันสมุจเฉตปหาน โลกนี้ราบหมดเลย ไปรายงานหลวงปู่มั่น

หลวงปู่มั่น “เอ้อ! เหมือนเราเลย เหมือนเราที่ถ้ำสาริกา แต่ของเรามียักษ์ แต่ของมหาไม่มียักษ์”

มันแตกต่างกันไหม เวลาครูบาอาจารย์ที่มีอำนาจวาสนา หลวงปู่มั่นก็มีอำนาจวาสนาของท่านมาก เพราะท่านเป็นอาจารย์ใหญ่ของกรรมฐาน เวลาของท่านอยู่ที่ถ้ำสาริกา เวลาท่านเป็นโรคเจ็บท้อง ยานี้ก็กินมามากแล้ว ต้มกินอย่างไรก็ไม่หาย ทิ้งหมดเลยยา เลิก ธรรมโอสถท่านพิจารณาของท่าน พิจารณาร่างกายของท่าน พิจารณากระเพาะ พิจารณาอาหาร พิจารณาจนมันรวมใหญ่ กายกับใจนี้แยกหมดเลย พอแยกเสร็จแล้วรวมลง พอรวมลงแล้วนี่คือการชำระล้างกิเลส นี่คือการใช้ภาวนามยปัญญา แต่จิตที่รวมลงแล้ว จิตวิญญาณในพื้นที่นั้นเข้ามา ยักษ์นั้นเข้ามาในข่ายในดวงตาของท่าน

แต่ของหลวงตามหาบัวท่านก็พิจารณาของท่านเหมือนกัน เวลามันพิจารณา พิจารณาธาตุขันธ์เลย ตั้งแต่พิจารณาเวทนามาเป็นโสตาบัน เวลาขึ้นมาพิจารณากาย พอพิจารณากาย เวลามันกลับไปเป็นสัจจะความจริง ดินเป็นดิน น้ำเป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ มันสลายลงหมด มันเป็นสิ่งใดพิจารณาจนมันขาดหมด

นี่ไง นี่พูดถึงว่าอำนาจวาสนาของคนมันไม่เหมือนกัน การกระทำมันไม่เหมือนกัน เวลาภาวนาแต่ละขั้นตอนจำไปเถอะ ทำไม่ได้หรอก ถ้าทำมันก็เป็นสัญญาทั้งนั้น ถ้าใครจำไปแล้วไปบอกฉันเป็นอย่างนี้ละ จะเรียกคาลิขสิทธิ์ ต้องจ่ายมา กิเลสเห็นอย่างหนึ่ง กิเลสมันเที่ยวไปหยิบไปฉวยไปจำของคนอื่นมา แล้วก็มาสร้างภาพให้เป็นแบบนั้น มันเป็นไปได้อย่างไร เพราะมันไม่ใช่เลือดเนื้อเชื้อไข คำว่า “เลือดเนื้อเชื้อไข” คือดีเอ็นเอเป็นอย่างนั้น เวลาดีเอ็นเอเป็นอย่างนั้นมันมีการกระทำแบบนั้น เพราะมีการกระทำแบบนั้นมันถึงแทรกเข้าไปถึงดีเอ็นเอในหัวใจ

ถ้าดีเอ็นเอในหัวใจ ใครมีดีเอ็นเอในหัวใจเรื่องพฤติกรรมของจิตเวลามันแทรกเข้าไป มันพิจารณาของมันเข้าไปแต่ละคน เพราะคนเวลาประพฤติปฏิบัติมันไม่เหมือนกัน มันเหมือนกัน มันไม่มี เหมือนกันคือสัญญา เหมือนกันคือการจำ ในการประพฤติปฏิบัติจำมา ก็เลศคิดอย่างหนึ่ง คนไม่มีอำนาจวาสนาก็เที่ยวไปหยิบไปฉวยมา ไปหยิบไปฉวยขึ้นมาละ

เวลาฟังธรรม ๆ เวลาครูบาอาจารย์ในกรรมฐาน การฟังธรรมนี่เป็นการประพฤติปฏิบัติที่ยิ่งใหญ่เพราะอะไร เพราะว่าจากใจดวงหนึ่งสู่ใจดวงหนึ่ง เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัติของท่านมาแล้ว ท่านได้ต่อสู้กับกิเลสมาแล้ว ธรรมเห็นอีกอย่างหนึ่ง ธรรมเห็นเป็นแบบธรรม ธรรมเห็นโดยการกระทำ เห็นการกระทำมันจะไปกลัวสิ่งใด เวลาเทศนาว่าการมันก็เทศนาว่าการออกมาจากใจดวงนั้น ใจดวงนั้นได้ประพฤติปฏิบัติขึ้นมาแต่ละชั้นแต่ละตอนมันพัฒนาขึ้นมาของมันอย่างไร

เวลาพัฒนาขึ้นมาแล้ว เวลาประพฤติปฏิบัติ เวลาหลวงปู่ท่านพูดกับหลวงปู่มั่น เวลาท่านเทศนาว่าการใด ตั้งแต่เริ่มต้นทำสมาธิขึ้นมา โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกิทาคามีมรรค สกิทาคามีผล อนาคามีมรรค อนาคามีผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล มันเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไป มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ นิพพาน ๑ เวลาท่านเทศนาว่าการเพราะอะไร

เพราะพระปฏิบัติมันมากมายมหาศาล เห็นใหม่ ท่านบอก ยายกั้ง ๆ มองเข้าไปในหนองผือมันมีดาวดวงเล็ก ดวงน้อย ดวงใหญ่ จนมีดวงพระอาทิตย์ องค์กรหลวงปู่มั่นเป็นประธานใหญ่ มันมีดาวดวงเล็ก ดวงน้อย มีดาวต่าง ๆ มันก็มีผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมีรัฐธรรมนูญเห็นธรรมแตกต่างกันไป เวลาแสดงธรรมขึ้นมาหน่อยแค่นั้น ไฉ่ดาวดวงเล็ก ๆ เวลาเริ่มต้นขึ้นมาก็พยายามฟังพยายามหาแนวทางของตน ไฉ่ดาวดวงใหญ่ท่านก็ดูแลหัวใจของตน เวลาหลวงปู่มั่นท่านเทศนาว่าการ เออ! ถึงของเราแล้ว ๆ ไฉ่ดาวที่ดวงใหญ่กว่าขึ้นไปท่านก็รอ

เวลาเทศนาว่าการ เขาเทศนาว่าการจากความเป็นจริงอันนั้น ถ้ามันเป็นจริง เห็นใหม่ ธรรมเห็นอย่างหนึ่ง ธรรมเห็นไปตามความเป็นจริงนั้น ก็เลศเห็นเป็นอย่างหนึ่งเที่ยวไปหยิบไปฉวยไปจับมา ก็หยิบฉวยจับมามันก็เป็นสัญญา แล้วพฤติกรรม ธรรมถ้ามันเป็นธรรม เห็นใหม่

ถ้ามันเป็นธรรมนะ คุณค่าของหัวใจยิ่งใหญ่มาก แล้วธรรมในหัวใจนั้นมันยิ่งใหญ่มากๆ ใน ๓ โลกธาตุไม่มีสิ่งใดเลยที่จะมีค่าเท่ากับรสของธรรม ครูบาอาจารย์ของเราท่านมีธรรมในหัวใจแล้ว ใน ๓ โลกธาตุไม่มีสิ่งใดมีค่าเท่าหัวใจดวงนั้นยิ่งใหญ่มาก

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้วเดินจงกรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้วไปเดินจงกรมอยู่ เห็นไหม ยะอยู่ในบ้านในเรือนของตน มีปราสาท ๓ หลังเหมือนกัน มีความทุกข์ยาก “ที่นี่เดือดร้อนหนอ ที่นี่วุ่นวายหนอ” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเดินจงกรมอยู่ “ยะ ที่นี่ไม่เดือดร้อน ที่นี่ไม่วุ่นวาย ให้มานี่”

พอysesมาฟังเทศน์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เป็นพระโสดาบันเลย เพราะอะไร เพราะเขามีอำนาจวาสนาของเขา มีปราสาท ๓ หลัง มีทุกอย่างพร้อม “ที่นี่เดือดร้อนหนอ ที่นี่วุ่นวายหนอ ที่นี่มีแต่ความทุกข์” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเดินจงกรมอยู่ นี่ไง เวลาครูบาอาจารย์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านเดินจงกรม ท่านนั่งสมาธิภาวนา วิหารธรรมๆ ใจ

ใจดวงนี้มันยิ่งใหญ่มาก ธรรมนี้มันยิ่งใหญ่มากอยู่แล้ว รสของธรรมๆ ใจ แล้วรสของธรรมอยู่กับคุณธรรมอย่างนี้มันจะมีอะไรจะยิ่งใหญ่มากไปกว่านี้ใจ ท่านถึงใช้ชีวิตของท่านเพื่อเป็นแบบอย่างใจ ท่านใช้ชีวิตอย่างไรก็ได้ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น แต่ท่านใช้ชีวิตของท่านให้เป็นแบบอย่าง ว่าถ้ามีคุณธรรมแล้วเขาทำแบบนี้ๆ

เรื่องโลกมันเรื่องซี เวลาอาหารกินพอเป็นซี เครื่องใช้สอย ใช้สอยพอเป็นซี ซีทั้งนั้น เรื่องของซี เวลากิเลสเห็นเป็นอย่างหนึ่งก็เห็นเรื่องซียิ่งใหญ่มาก ซีโลก ซีโกรธ ซีหลง ซีครอก ซีให้เขาค้าหัว นั่นเรื่องของซี

ถ้าเรื่องของธรรมอยู่โดยเป็นอิสระ อยู่โดยคุณธรรม เพราะชีวิตทั้งชีวิตได้ประพฤติปฏิบัติ มา ได้ต่อสู้ ได้มีการกระทำมา แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรม กราบธรรมในใจ

ของท่าน แล้วครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเพื่อการพ้นจากทุกข์นั้น แล้วถ้าการพ้นจากทุกข์นั้น ถ้ามันเป็นสัจจะ มันเป็นความจริงขึ้นมา เห็นใหม่ มันเป็นความจริง

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ยิ่งใหญ่ ในพระพุทธศาสนาเวลาความที่จะเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ บังคับตั้ง สันติภูมิโก บังคับตั้งก็รู้จำเพาะในใจดวงนั้น สันติภูมิโกก็รู้เฉพาะตน เอาหัวใจ เอาพุทธะ เอาจิตที่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม จิตใจนั้นเป็นธรรม พอจิตใจนั้นเป็นธรรมยิ่งใหญ่มาก เพราะมันไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ไม่ต้องให้ใครมาพิพากษา ไม่ต้องให้ใครมายกย่องสรรเสริญ

เพราะมันไม่มีใครจะมีดวงตารูจักใจดวงอย่างนั้น ไม่มีใครมีดวงตารูจักกรรมและโลก รูจักกรรมและกิเลส ไม่มีใครรู้อะไรเห็น มันเป็นบังคับตั้ง เป็นสันติภูมิโกของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ แต่มันอยู่ที่พฤติกรรม พฤติกรรมถ้ามันเป็นจริง ๆ ความเป็นจริงเป็นคุณธรรมจริง วิมุตติสุขมันสุขเหนืออื่นเหนือ ๓ โลกธาตุ เหนือสิ่งต่างๆ ในโลกนี่ที่เป็นขึ้น

แต่ถ้ามันประพฤติปฏิบัติแล้วเห็นเป็นอีกอย่างหนึ่ง ขึ้นน้อรอย ขึ้นน้อหอม ขึ้นน้อเขาเอาไว้เลี้ยงสุนัข เอาไว้เลี้ยงหมู สุนัข หมู แต่เดิมเขากินขึ้น

แต่ถ้าเป็นครูบาอาจารย์ของเรา นะ พยายามฝึกฝน ศิล สมาธิ ปัญญา ดำริชอบ งานชอบ เพียรชอบ ระลึกชอบ สำหรับอาหาร อาหารนะข้าวที่หุงสุกใหม่ๆ ข้าวหอมมะลิมันจะหอม มันมีผักมีหญ้า มีน้ำพริก มีต่างๆ สำหรับของเรา สำหรับของเรามีเป็นสำหรับอาหาร ดำริชอบ งานชอบ เพียรชอบ ระลึกชอบ การกระทำชอบ ชอบธรรม แล้วทำความชอบธรรมนะ สำหรับของเราจะมีอาหารเพื่อเลี้ยงชีวิตนี้

ในการประพฤติปฏิบัติของเรา เราเอาสัจจะเอาความจริงแบบนี้ ถ้าความจริงแบบนี้เราจะ เป็นลูกศิษย์ที่มีครูบาอาจารย์ อาจารย์ของเรา อาจารย์ใหญ่เริ่มต้นแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใครจะเป็นคนที่ประพฤติปฏิบัติมา เพราะมีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงมีทฤษฎี มีธรรมและวินัย

แล้วหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านพยายามชวนชวายเป็นท่าน แล้วท่านทำได้จริงขึ้นมา ส่งต่อมาเป็นทอดๆ คำว่า “ส่งต่อมา” คือ ธรรมสากัจฉา หลวงปู่มั่นเป็นคนที่บอกเราเองว่า “ต่อไปหมู่คณะให้ฟังพระมหานะ พระมหาดีทั้งนอกและใน ให้ฟังหลวงปู่ชวานะ”

แล้วครูบาอาจารย์ท่านก็ ธรรมสากัจฉา ได้ดูได้แล ได้ประพฤติปฏิบัติมา ต่อไปคนมันจะไม่เห็นธรรมเป็นธรรมเป็นอีกอย่างหนึ่งโดยกิเลส โดยขี้ ขี้โลภ ขี้โกรธ ขี้หลง ขี้อดขี้อ่อน ขี้ออเซาะ

ธรรมเห็นเป็นอย่างหนึ่ง เห็นโดยศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เห็นโดยศักดิ์ศรีของผู้เป็นพระ เห็นศักดิ์ศรีของศีล ๒๒๗ เห็นศักดิ์ศรีของสังฆธรรม นี่ครูบาอาจารย์ที่เป็นครูบาอาจารย์

ฉะนั้น ธรรมเห็นอย่างหนึ่ง กิเลสเห็นเป็นอีกอย่างหนึ่ง มันอยู่คู่กัน เพราะกิเลสมันฟังเรื่องกิเลสเข้าใจง่าย ฟังเรื่องธรรมฟังเข้าใจยาก แล้วฟังไม่เป็นด้วย แล้วไม่รู้จักด้วย แต่ถ้าคนที่มีอำนาจวาสนาเขาถึงฟังได้ ปฏิบัติได้ สมกับความเกิดเป็นมนุษย์ เอวัง